

בעזה"ת ערב פסח תשס"א מאנסי ניו יורק [הגה"ה אחרונה בית שמש ערב שה"ג - תשפ"ד]

היתר השימוש לכתחילה בפסח בתנורי מתכת של חמץ בדורינו - גם למהדרין ומחמירין

אמר הכותב, צר לי מאד לראות את אחב"י היק' המשתדלים לקנות תנורי אפיה וצליה חדשים לפסח - מבלי שום מקור וטעם נכון, אף שלרובם הדבר מכביד וגורם לעניות, ובל תשחית, וחסרון מקום לשמרם, ובעוה"ר רבו מורי ההוראה וחיבורים המחמירין ואוסרים להשתמש בהם בפסח, מבלי שום מקור נאמן, ובפרט שהיא סותרת למסקנות הש"ס (פסחים ל: וזבחים צה:) מפורשת, ופסק פוס' הראשונים לחלק, דעד כאן לא הצריך רב שבירה - רק "בתנור של חרס", לאפוקי של מתכות, וראה זה פלא, שאבות הראשונים, הר"ח - הרי"ף - והרמב"ם וש"פ הקדמונים הפליגו בתרתי להקל, א' להתיר גם תנור של חרס כשהסיקו מבפנים, ב' העלימו לגמרי דין תנור של מתכות, והטעם פשוט, דבשל מתכות עצם היסיקו של כל השנה, מכשירו בליבונן, וכפשטות לשון הברייתא אין אופין בו "עד שיסיקנו" מלבד שאר המעלות כתנורי דורינו, שכולם הסיקם מעצמם, ומכשירים עצמם בכל ימות השנה, וכדקיי"ל ריחא לאו מילתא.

היסק והכשר תנורי מתכות כהיום נעשים מעצמם בכל סתם היסק

ובראש וראשון אתינן עלה מכח הפמ"ג (א"א תנ"א סק"י) דאף שהוא נוטה דגם תנור של מתכות, צריך היסק מבפנים, וכן התשורת ש"י (או"ח סי' ס"ג) ומשמעות הח"ס (יו"ד סוס"י קי"ג), מלבד שלא הביאו שום ראיה מוכחת וברורה אפילו לזה, אנו די לנו להחמיר להצריך הסיקו הרגיל כסתימת לשון הברייתא, דקאמרה "עד שיסיקנו" וביותר מדברי האמוראים שלא חילקו בין היסק פנימי לחיצון, וכ"ש שלא אישתמיט אף אחד מגדולי הפוס' הראשונים, להצריך ב"תנור של מתכות" מילוי גומרי, כי תנור של מתכות סגי בהיסקו הרגיל, וכמו שכתבו הח"י (תנ"א ס"ק ס"ג) וש"פ גדולה מזו, שאף בתנור בית החורף של חרס יש להקל בהיסקו, ואף החושש לפמ"ג, אשרינו מה טוב חלקינו, שעדים חיים אנו כהיום שתנורינו, אפילו סתם היסקם מועילים להכשירם וללבנם עד שנראים נקיים וחדשים.

פשיטות היעב"ץ להתיר, עד שלדעתו כל המחמיר - הוא חסיד שוטה ומאבד ממון ישראל

והחושש עדיין מלהקל בזה, פוק חזי פשיטות היעב"ץ (ח"א צ"ג) שכתב להקל בשופי, ז"ל, אם יש צד איסור להחם בתנורים הכפולים מאכלי בשר - וחלב בזה אחר זה, שיש מחמירין כי לפעמים יש לכלוך בשולי כלי הראשון ונשפך מרק בתנור, ואעפ"י שחם התנור שורפו, נשאר רושם, לפי קט ידיעתי "אין מקום לחומרא זו כלל", "אטו לא שני ליה בין איסור בעין לאיסור בלוע, כ"ש רושם בעלמא". וכפי מה שהבנתי, "אותן המחמירים אוסרים המאכל גם כן - וזה בורות גמור", וכידוע לכל בר בי רב, שאין כלי אוסר חברו בלי רוטב, ואין פעפוע לכלים מדופן - לדופן, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סצ"ב וצ"ג). וכן כתבו להדיא הש"ך (סי' ק"ה סקכ"ב) בשם רש"ל, והט"ז התיר בגדולה מזו, במעשה שהושיבו קדרה של בשר על המקום שאפו בתנור פלאדין של גבינה, אעפ"י שבלע התנור הרבה משומן הפלאדין, ולא הוסק בנתיים, ודינו ברור בלי שום הרהור (כמ"ש פעמיים בסי' צ"ב - וצ"ז), גם המ"א ז"ל הביא כדברים המזכרים (בסי' תנ"א) בשם גאונים אחרונים "שהסכימו להקל אף בפסח". וכן הסכמתו ז"ל להתיר המאכל אף אם יש בתנור חמץ בעין, איברא "בתנורי ברזל דידכונ, חומרא יתירה היא, כיון "שמיד התנור

מתלבן ע"י היסק - והוא הכשרו" כ"ש שאינו אלא ספק, וקודם שיתלבן אין לתופסו על כך, "אבל לא לאסור המאכל והכלי שהוא חסיד שוטה ומאבד ממון ישראל חנם", עכ"ל"ק.

הסכמת שאר אחרונים המפורסמים

וכן כתבו המגן האלף (תנ"א ס"ק ג') דתנור של מתכות סגי בהכשרו מבחוץ, וכן התשורת ש"י (שם) בשם הב"ח, והאבני נזר (או"ח סי' שס"ח), ואם כי המעיין שם ימצא איזה הגבלות, כל זה לא שייך בתנורי דורינו, שעליהם נאמר "כמה מעלות טובות לתנור עלינו", בראשם משום שהסיקם מבפנים, ומחזיקים עצמם בנקיון נפלא גם בשאר ימות השנה, באופן שלא היה כמוהו מאז ימות עולם, ומה שהמגן האלף תמה על הטור (ריש סי' תנ"א) שהוא מצריך במתכות הכשר מבפנים, מעולם לא הצריך כן מדינא, פוק חזי דהטור נזהר וכתב, וכן קדירות של מתכות "אם רוצה להסיק" עכ"ל, משמע דתלוי ברצונו להחמיר, וכך נראה מהערת הב"י עיי"ש.

תנור של מתכת נכשר מעצמו בהיסקו

סוף דבר הכר נא, שהן הפוס' הקדמונים, והן בעלי הטוהשו"ע לא הזכירו – ולא הצריכו בתנור של מתכות כלום, דהיינו, (א) לא מילוי גומרי מבפנים, (ב) ולא חילקו בין היסק פנים - לחוץ, (ג) אף "לא הצריכו לפחות שיסיקו קודם שימוש", ועל כרחך דבתנור של מתכות פסיקא להו, דלא די שלא שייך כל עיקר החשש דדילמא פקעי, כי הוא מתכשר מעצמו כנ"ל – ע"י היסקו כדרכו בכל ימות השנה, וכ"ש דלא שייך חייס עליהו, וכמו שכתב הב"י בשם הרבינו ירוחם, לענין תנור של אבן, ומה שהברייטא הצריכה היסק מיוחד, אינו אלא בתנור של חרס, וכהתוס' שם, דבחרס השומן "נתפס ביותר, וכן בין רובדי לבינו", וכן כתב הט"ז (יו"ד שם) לאפוקי תנור של מתכות כהיום שרובם ככולם חלקים, "מי יכחיש את המציאות הנאמנת בכל התורה יותר ממאה עדים", שתעיד לנידון דידן, דבתנורינו "ההיסק הרגיל עולה על כל היתר - כי הוא שורף ומלבן כל טיחה ובליעה" עד שנעשים עפר ואפר שאין בו ממש.

רב נוטראי ומהרי"ב וי"א מכשירים אף תנור חרס לפסח – וי"א אף בלי שום הכשר

וגדולה מזו מצאנו פוס' המתירים אף תנור של חרס בהיסק כדרכו לפסח, וכמובא בטור (ריש סי' תס"א) וז"ל, ענין היסק התנור, כתב רב נוטראי, "תנור ופורני שאופין בו כל השנה, מותר לאפות בו בפסח", וכן כתב הב"ח, ז"ל תנור העשוי מלבנים ועפר כתנורים שלנו וכו' - ואפו בהן כל השנה, "מותר לאפות בו בפסח - בלי שום הכשר", דכשיסקוהו מבפנים - לאפות בו מצות, כבר נשרף כל טעם החמץ" שקיבל, עכ"ל, וכן הביא הד"מ (שם סק"א) ז"ל, וכתב מהרי"ב בתשובה, דיש אומרים, "דבאותו היסק שמסיק התנור לאפות בו, די לו אם מכין ומכשיר גם כן התנור", עכ"ל, ואף דאנן לא קיי"ל כן, אלא כדעת הרבינו יונה בטור שם, דמצריך מילוי גחלים מבפנים, עד שיהיו ניצוצות ניתזין, וכ"פ המהרי"ב בד"מ שם, הם לא מיירו אלא בשל חרס, לאפוקי תנור של מתכות שכולנו עדים, שע"י חמימות וליבון הברזל, גם המעט שנבלע בו נשרף מיד, וכל יום נעשה גיעול וליבון לחבירו עיי"ש.

מעלות תנורי מתכות שאין מקבלים בליעה

ודע דכל עיקר יסוד הנ"ל, דבשל מתכות מחמת חוזק חמימותו, אינו מקבל בלע – אלא מתלבן מיד, כן נלמד גם מדין טיפה שנפלה על הקדירה כנגד האש, שכח האש שורפו ומכלהו מיד, וכדאי' בשו"ע (סי' צ"ב ס"ו) ויותר מפורש בש"ך (סי' פ"ז ס"ק כ"א) בשם הת"ח, וכדפשיטא ליה להיעב"ץ (ח"א סי' צ"ג) לחלק בזה, עיי"ש, וכן דעת הערוגת הבושם (או"ח סי' קי"ט ד"ה עיין מחצה"ש) דכובלעו כך פולטו, עיי"ש שהשיג על המחצה"ש (תנ"א סוס"ק ה') דמסתפק לענין הרע"ר, אם מועיל בו ליבון גחלים, שהערה"ב כתב, דמאחר דבמתכות קיי"ל כבולעו כך פולטו, לוא יהא שלא ליבנו בליבון חמור, סו"ס ליבנו בדרך תשמישו וגם בזה סגי.

כמה מעלות טובות לתנורי מתכות עלינו בדורינו

מעתה נמצינו למדין, דכל מה שהצריכו הקדמונים ובעלי הטושו"ע (ריש סי' תס"א) להכשיר תנורי החמץ ע"י מילוי גחלים - וניצוצות ניתזין, כל זה לא שייך רק בתנורי חרס, לאפוקי תנורי מתכות, וכ"ש להטור בשם הרב נוטראי, והד"מ בשם מהרי"ב, וש"פ, שלדעתם יש להתיר אף בתנור חרס, כ"ש מתכות דתירתי לטיבולתא, א) שבשעת בליעת החמץ או שאר איסור, מיד הבליעה נשרפת ומתלבנת מעצמה, (ב) ושוב מלבנו ומכשירו, בשעה שבא לאפות בו מצה וכדו' לפסח, והיינו אפילו בתנורי מתכות דידהו, שהאפיה היתה נעשית לרוב על גוף קרקעית התנור, כ"ש אפיות ובישולי תנורי זמנינו, שנשתנו לטובה ברוב מעלות, בראשם הגדלת מעלות החום, בשעת הכשרו - יותר משעת אפיתו.

מעתה באנו לדין להקל השימוש בתנורי מתכות של חמץ בשופי - לכתחילה והידור מכח הרבה טעמים

(א) בתנור ריק לכו"ע ריחא לאו מילתא.

כל מעיין צדק – ובקי בדרכי הוראה, יודע "שלא נמצא אפילו פוסק אחד שהורה לאסור אפיה ובישול בתנור מתכות של חמץ – או שאר איסורים, מטעם ריחא, בתנורי מתכות המתלבנים מעצמם מיד בשעת אפייתם וצלייתם עד גמר כשהם ריקים ונקיים.

(ב) תנורי דידן הסיקו מבפנים כ"ש בתנורינו שכל מערכות האש אף המכוסים, מלבנים אותם ככורת בכל עת שימושם, וכך דרך אפייתו - צלייתו – ליבנו הטבעי - עד שכח האש שולט במלואו בכל חללו ודפנות התנור, וכתוס' (זבחים צה. ד"ה עיי"ש, מלבד שהוא גם מנוקב, והיסקן מבפנים, דינו כמילאו גחלים, שהרמ"א וש"פ (תנ"א ס"ב) מתירים.

(ג) המרדכי מתיר לאפות חמץ - ומצה באותו תנור יחד מטעם "ריחא לאו מילתא"

כל עיקר חשש ריחא בחמץ שבתנור, אין לו מקור, וכרמ"א (תמ"ז ס"א) בשם המרדכי, שהכלל ד"ריחא לאו מילתא", הוא אפילו בשעה שחמץ – ומצה נאפים יחד בבת אחת באותו תנור, אם לא בחריף.

(ד) גם לדעת המחמירין דוקא בדבר שמן

והגדיל הבה"ל בשם הבית מאיר, שלא חשש לאסור רק באפה פת חמץ - עם בשר שמן.

(ה) השימוש בתבניות, מונע בליעה מדופן לדופן, וכ"ש ריחא

עצם בליעת החמץ שבדפנות התנור רחוק מלהחמיץ וכהסכמות הט"ז (תנ"א ס"ק כ"ח) ומ"א (שם ס"ק מ"ד) דגם בתבשילי פסח, קיי"ל "אין בליעה יוצא מכלי לכלי בלי רוטב", ודי ברוב וכדקיי"ל גם בפסח (תנ"א ס"ו) ללכת אחר רוב תשמישו.

(ו) מעט הנשפך, ג"כ אינו אוסר

ועוד עדים חיים אנו, שגם סתם כוחות האש שבתנורים כהיום, מכלים ושורפים כל שפיכה מיד, עד שלעולם הוא יבש בלי רושם.

(ז) רוב מדפי התנור נקובים ואינם בולעים כלום

נוסף על כך, רוב המדפים נקובים, עד שלא נשאר שום שירי מאכל, ובפרט בצירוף כח האש השולט בכל מקום.

(ח) נותן טעם לפגם

והיתר העולה על כולם, מאחר שכל תנורי הפסח אינם בני יומן, מעיקר הדין מותר לאפות בהם לכתחילה, אף בלי הכשר, דאף לדעת המחמירים להשתמש בכלי חמץ, היינו בבישול ואפיה - שהמאכל והאפיה נוגע בהם, לאפוקי בחלל התנור בכלי פסח לא שמענו.

(ט) פיסקא דהאי דינא

ומה שיש חוששים מציפוי האמאיי"ל שהוא כחרס, אין זה כלום, (א) שהאמאיי"ל כולו חומר פגום, (ב) שהוא דק וחלק - ואינו בולע, (ג) לרוב אין שום אוכל נוגע בתנור רק בתבניות אלומיניום, ואנן קיי"ל כרמ"א (יו"ד סי' צ"ב ס"ח) ד"אין בליעה יוצא מכלי לכלי בלי רוטב", (ד) אי משום ריח, קיי"ל ריחא לאו מילתא אף בפסח, (ה) בפרט לש"ך, שלא מצאנו ריחא ופיטום לכלי, אפילו לבן יומו.

סוף דבר למדנו מכל הנ"ל להתיר להשתמש בפסח אף למהדרין בכל סוג תנורי חמץ של מתכות, ע"י שינקה אותם היטב, וילבנם בחום התנור היותר גבוה כשעה, דבזה לכו"ע הוכשר התנור למהדרין מן המהדרין.

(י) חס הקב"ה על ממונם של ישראל -

ומה שאיזה מורים - אוסרים בזה, או מצריכים כיסוי המחיצות - ודלת התנור, אלו ואלו אין להם לא טעם - ולא מקור, רק רגשי לב - ודמיונות - הגורמים לטירחא - ובזבז ממון ישראל, וכל מורה הירא את ה' באמת - יזהר מאד שלא להטיל הוראות וחומרות על אחרים, מבלי טעם ומקור נאמן, שכך דרכם של עמי הארץ, וכרש"י ביצה (ב:) הידוע, שלהחמיר בלי מקורות - גם עם הארץ יכול, ולא עוד אלא מעלה חטא על עצמו, כמאז"ל (נדרים כב.) "דהחמיר בלי מקורות" כבונה במה - בזמן הזה", ומלבד הכלל חס הקב"ה על ממון ישראל אף בהקדש (יומא לט.) כ"ש בצירוף טירחא וזמן, וכתשו' (הרא"ם סימן נז)

בזה"ל, דהא אפילו לעצמם אמרו רבותינו ז"ל "כשם שאסור להתיר את האסור - כך אסור לאסור את המותר", כ"ש לאסור המותר לאחרים אפילו מספק, הרי הוא בכלל חוטא ומחטיא" וכ"ש כנידון דידן דמלבד כל הנ"ל, איכא פסידא-טירחא ופגיעה בשלום בית וכן כתב הרמב"ם ז"ל בתשובה שהבאתי אבל על דברי הרשות אין בהם שום מצוה אסור להחרים על אחרים.

יא) המחמיר על עצמו וכ"ש על אחרים - עובר בידיים על הלאו דבל תשחית

ולענ"ד פשוט דכל המחמיר בזה, וקונה תנור חדש לפסח, "עובר על הלאו דאורייתא ד"בל תשחית", וכמש"כ החינוך (תקכ"ט), ובמקום אחר כתב "שאינו בדין שידחוק אדם עצמו לעשות יותר ממה שתשיג ידו", כי זו היא הסיבה לגזול את הבריות, כ"ש לכב' החג הקדוש, בו ניצלנו מן המזיקין ח"ו, ובהשחתתו הוא ח"ו מחזירם, ובפרט בזמה"ז שרבים מאחב"י חיים חיי דחק ועוני. הנלענ"ד בעז"ה כתבנו ודרשנו בפני עדות של ת"ח, והכל הסכימו שיש בהיתר זה תיקון גדול עצום ורב,

בןציון יעקב בלא"א מו"ר רבשכבה"ג הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל

לכבוד יומא דהילולא דיליה דרב האי גאון ורועה נאמן
בראשון של פסח, מי יתן ונזכה לזכותו והוא יגן עלינו ועכ"י אמן